

Et løfte og et krav: Alle skal med

Taler

Hadia Tajik

Dato

12 august 2015

Sted

Litteraturhuset i Oslo

Omstendigheter

Partilederforedrag

1 Gode forsamling,

La oss være ærlige.

5 Det at jeg står her nå og er nummer to for partilederen i landets største parti, er det Leif Juster ville kalt «mot normalt».

Jeg kommer fra et lite sted på Vestlandet med der det sikkert bor flere kuer enn mennesker. Foreldrene mine er fra Pakistan. Da jeg ble voksen forsto jeg at har
10 en bakgrunn som statistikerne ville beskrevet som sosialt og økonomisk svak.

Et bilde som ofte blir brukt for å illustrere hvilken kapital en familie har er å vise til antall bøker i bokhyllene. Vi hadde noen veldig få bøker. Blant annet en bok med tyske kjærlighetsdikt, fra da faren min var fremmedarbeider i Tyskland før
15 han kom til Norge Den hadde bitermerker. Jeg synes som barn at den var fin, og likte å bite på den. En bok om hvordan man kan reparere bilen sin selv. En bok om å skaffe seg førerkortet. Og ikke minst en grå, innbundet utgave av Koranen på arabisk.

20 Mine foreldre ga sine beste år til Norge.

Jeg tror ikke jeg kjenner noen som har jobbet så hardt som dem.

Det var også ett av deres viktigste budskap til meg og min bror: Å jobbe hardt, gjøre et ærlig arbeid, alltid prøve hardere.
25

Det budskapet har jeg i ettertid funnet igjen hos arbeiderbevegelsens nestorer.

30 Einar Gerhardsen sa «Gjør din plikt, krev din rett». Haakon Lie snakket om
hvor vanskelig det i blant kunne være å lære mer, ta en utdanning, men at man
likevel bare måtte gjøre det - starte i det små og bygge videre på den kunnskapen.
Gro Harlem Brundtland snakket om at vår samfunnsmodell handler om å «ta
ansvar for seg selv og for hverandre».

35 ***

Jeg vil starte med følgende: Alle sosialdemokrater har ikke gjort alt riktig.

40 Det er like greit å si det. Fordi det også forteller oss at ikke alt vi gjør i dag er
riktig, og ikke alt vi vil gjøre i fremtida vil være riktig.

Noen ganger er det slik at politikere ved å løse én utfordring - skaper flere nye.

45 Når vi skaper grunnlag for mer vekst - kan vi skape økte klimautslipp.

Når vi strammer opp arbeidslinja - kan vi presse noen ut.

Når vi innfører en ny velferdsordning - kan vi skape nye, passive mottakere.

50 Dette er satt på spissen. Men dere forstår hva jeg mener.

Et historisk trekk ved sosialdemokratiet er likevel det at vi ikke alltid insisterer på
de samme løsningene vi brukte før.

55 Det er mange eksempler på at vi har lagt gamle virkemidler til side. For
eksempel:

- I 1969 ville vi bygge opp en internasjonalt organisert planøkonomi. Det har vi
sluttet med.

60 - På 1970-tallet gikk vi langt i å fremstille salg av boliger til markedspris som
illegitim, profittmotivert boligspekulasjon. Da ville vi ha sterk prisregulering av
boligmarkedet. Dette har vi forlatt.

- Et tredje eksempel er de klassiske sosialistiske dogmene, om at kollektive
løsninger alltid var det mest saliggjørende. Det tok vi et oppgjør med i

65 Prinsippprogrammet i 1982, ledet av Einar Førde. Poenget til Førde, og som han
fikk gjennomslag for, var at kollektive løsninger er best der de har en funksjon.

Og en funksjon har de først dersom de er bedre enn de individuelle løsningene.

70 Der står vi nå.

Gamle og lite brukbare politiske verktøy har blitt byttet ut med nye og mer egnede ideer for politisk handling.

75 Jeg vil legge til: I alle fall i spørsmålet om hva som skal til. Hvilket tiltak som trengs.

Ikke i spørsmålet om hvor vi vil hen.

80 I over 150 år har den sosialdemokratiske idétradisjonen vært på veg mot det samme målet: mer frihet, for stadig flere.

Forrige mandag hørte jeg på statsminister Erna Solberg sitt partilederforedrag. Da sa hun at, og dette er et direkte sitat: «Det er veldig fint å komme fra et parti
85 som ikke har et endelig mål i sin ideologi, men som tror på veien til der du skal».

Det er morsomt på tur, men det er en stor fordel at vi vet hvor vi skal, og at alle kommer fram.

90

Og vårt mål er å sette folk fri.

Slik at de eneste begrensningene folk skal ha i sine liv, er hva de selv vil med livene sine. Ikke kjønn, ikke bakgrunn, ikke religion, ikke størrelsen på
95 lommeboka til mor eller far. I en slik situasjon er det du som reelt har styringen over ditt liv, fordi samfunnsstrukturene eller tilfeldigheter ikke styrer deg.

Siden foreldrene mine kommer fra Pakistan har jeg flere ganger tenkt på hvordan livet mitt ville vært hvis de ikke hadde dratt.

100

Kortversjonen er denne: Jeg tror ikke jeg ville vært nestleder i landets største parti der. Bare tanken får meg til å le. I et samfunn som er så mannsdominert, så klassebasert, kan du være en flink jente så mye du bare vil, det vil aldri være nok. Du bør i tillegg ha rett bakgrunn, rette kontakter, og helst bør du ha litt penger
105 også.

Så når dette er mulig for kvinner som meg, i Norge, så handler det om mer enn meg.

110

Dette arbeidet - for mer frihet - er kjernen i sosialdemokratiet. Det er også her den viktigste aksen mellom en sosialdemokrat og en konservativ går:

115

Er frihet å la folk få være i fred? - eller er det å brøyte vei, skape rom, flytte gjerdestolper slik at alle får mer armslag?

Jeg mener helt klart det siste: Det er en politisk oppgave å gi folk flere muligheter. Hva folk vil gjøre med mulighetene vet de best selv.

120

Fordelen med frie mennesker er at de blir lykkeligere. Det er et mål i seg selv: Menneskets lykke.

125

I tillegg er det slik at frie mennesker også produserer mer, skaper mer, er mer innovative. Det gir samfunnet mer penger og større vekst. Og mer å dele Målet med arbeiderbevegelsens politikk er med andre ord både individuelt, og fellesskapsorientert. Et bedre liv for den enkelte og, et sterkere Norge i møte med en krevende fremtid.

130

Jeg vil dvele litt ved det sosialdemokratiske frihetsbegrepet. Det er fundamentet for alt det andre jeg skal snakke om.

135

Ap mener at frihet forutsetter regulering og særskilte tiltak. Vi ser det tydelig innenfor likestillingspolitikken.

140

Når vi snakker om tiltak for økt likestilling, som fedrekvote eller moderat kvotering, så kommer det som regel noen som tror at vi da gir noen «særfordeler». Det er ikke sant. Dette handler om å kompensere for de «særulempene» som noen møter bare fordi de er menn, eller bare fordi de er kvinner.

Hvis vi fortsetter på likestillingseksempellet, så er forskjellen på oss og høyresiden at de sier dette: «Nå skal Ola og Siri løpe 100-meteren, og 100-meter er 100-

meter uansett om man er mann eller kvinne», sier de. Og så overser de totalt at Siri i tillegg til å løpe, skal bære et barn og hoppe over noen hindre, samtidig som hun har på seg kort skjørt og høyhælte sko.

150 Da er i hvert fall min mening at det må være en politisk oppgave å fjerne hindrene, og sørge for at Ola og Siri kan bytte på å bære barnet. Så får heller Siri selv avgjøre hvor fort hun vil løpe, og hva slag fottøy hun vil ha på seg.

155 I motsetning til Ola kommer uansett Siri til å bli bedømt på stil også, ikke bare fart. Konkurransen, eller samarbeidet mellom dem, er ikke rettferdig. Dette er det vi trenger sosialdemokratiet til - å sikre kvinner samme frihet som menn. Til å gjøre det rettferdig.

160 Frihet handler også om at atferd følger struktur. At valgene vi tar er farget av samfunnet rundt oss. Vi befinner oss alle innenfor visse rammer.

Målet for Arbeiderpartiet er ikke først og fremst å endre atferd, målet er å endre rammene.

165 Det gir reell frihet og det gjør også at enkelte velger annerledes - fordi de da endelig kan gjøre det.

170 Så her er en annen måte å beskrive det sosialdemokratiske prosjektet: Vi skal utvide rammene. Fjerne begrensningene. Slik at folk kan leve frie liv.

Det er noe annet enn høyresidens usvikelig tro på frie markeder, som i virkeligheten skaper ufrihet for mange.

175 Veien mot et friere samfunn går gjennom den norske samfunnsmodellen. Dere kjenner den.

180 Den handler blant annet om sterke fagforeninger, omfattende velferdsordninger og en stor offentlig sektor. Samtidig er det økonomisk effektivitet og høy deltakelse på arbeidsmarkedet.

Veien til denne modellen har gått gjennom at rettigheter som før var reservert

185 privilegerte samfunnsgrupper ble tilgjengelig for flere.

Den sterkeste kraften i denne utviklingen var den demokratiske arbeiderbevegelsen. Én av grunnene til det, er at vi klarte å mobilisere mange. Det startet med enkle krav som streikerett og lønnskrav, og ble mer omfattende
190 etterhvert.

Men vi var heldigvis aldri helt alene om å drive frem nødvendige sosiale reformer.

195 Venstre var historisk en pådriver, både for demokrati og velferd. Allmenn stemmerett, 8-timersdagen og de castbergske barnelover er eksempler på dette.

Dette foregikk side om side med kristent solidaritetsarbeid og fagbevegelsens organiserte hjelp til de som falt utenfor.

200 Enkelte borgerlige og liberale krefter dro i samme retning som oss - altså flere rettigheter til flere mennesker. De var riktignok drevet av en annen tankegang: Nemlig at når forholdene for fattige blir bedre og forskjellene i samfunnet utjevnes mer kunne man også redusere kildene til sosial og politisk uro.

205 Så pleier vi å si i Arbeiderpartiet at mens noen partier var pådrivere, var andre partier bremseklosser. Det er sant.

Det er ikke alle som liker å høre det. Men gjennom historien strittet Høyre mot
210 de aller fleste vesentlige sosiale reformer i landet vårt. Mot stemmerett for alle. Mot 8-timersdagen. Mot arbeidsløshetsstrygd. Mot uføretrygd. Mot rett til selvbestemt abort. Og i mer moderne tider: Mot rett til videregående. Mot Husbanken.

215 Hvis sosialdemokratiet ikke hadde preget Norge så sterkt som vi har, hvis Høyre hadde fått bestemme, ved disse korsveiene, så ville vi hatt et helt annet Norge.

Et helt annet Norge.

220 «Vi er alle sosialdemokratar».

Det pleide Einar Førde å si. Og grunnen til at han, til tross for alt dette, hadde

litt rett, er at nasjonsbyggingsprosjektet til arbeiderbevegelsen var en suksess.

225

Trygve Bratteli omtalte Folketrygden som selve sluttsteinen i det byggverket som kalles velferdsstaten. At det var en borgerlig regjering som til slutt endte opp med å innføre ordningen - altså en obligatorisk trygdeordning for alle norske statsborgere - forteller noe om hvor sterkt det sosialdemokratiske hegemoniet har blitt.

230

«De andre» aksepterte våre premisser.

Det var en stor seier for sosialdemokratiet. Våre verdier har blitt sentrale norske verdier.

235

Det har også blitt en utfordring for oss. Vi må minne folk om historien - i tillegg til å forme framtida.

240 Før vi går videre - en fotnote om denne sluttsteinen i velferdsstaten: Jeg er ikke enig med Bratteli.

For sluttsteinen for velferdsstaten er ikke lagt. Legger vi den, legger vi samtidig ned velferdsstaten. Den vil ikke klare å overleve møtet med en omskiftelig verden. Legger vi sluttsteiner i vår bevegelse, da dør sosialdemokratiet - ja, jeg vil si det så dramatisk. Her er en generell observasjon: Det som ligger stille veldig lenge er mest sannsynlig dødt. Hvis det ikke er dødt allerede, vil det dø hvis det ikke får vann eller næring.

245

250 Det er ikke Arbeiderpartiets privilegium å ha det bekvemt. Vi kan ikke ligge stille - og det kan ikke politikken vår heller.

255 Den norske modellen er under press, i møte med framtida.

Perspektivmeldingen sier to grunnleggende ting om dette. For det første blir det en stor utfordring å finansiere det voksende behovet for velferd. Når balansen mellom de som er i arbeidslivet og de som trenger støtte blir så til de grader forrykket, kommer velferden under press. Fra 4,7 yrkesaktive per pensjonist til 2,9 per pensjonist i 2040. Det samme skjer når avstanden mellom folk vokser,

260

ved at flere havner utenfor arbeidslivet, eller på permanente stønader.

265 En annen utfordring er at vi har et stadig mer grenseoverskridende arbeidsmarked. Ja, det er en fantastisk ting at flere vil jobbe hos oss. Vi trenger flere som vil det. Men vi ser at det har noen utfordringer også.

Når mange mennesker i sin beste alder kommer for å jobbe, kan det gjøre at de
270 som sliter litt med å finne fotfeste på arbeidsmarkedet sliter enda mer. Og en del av de som kommer hit, uten å kjenne verken språk eller rettigheter, blir utnyttet i en sårbar situasjon. Mange sliter seg ut. Det skaper ubalanser i arbeidslivet: Grupper av unge - noen er selv tidligere innvandrere - kommer seg ikke inn. Nyankomne bruker opp kreftene de har for tidlig, og blir uføre. Samtidig ser vi
275 at maktbalansen i arbeidslivet blir forskjøvet. Sårbare bransjer med lave krav til kompetanse, eller steder det er lett å starte uten å skulle investere i dyrt utstyr, preges av lavlønnskonkurranse og sosial dumping. Da må vi sørge for at velferdsmodellen vår er bærekraftig.

280 Ikke bare økonomisk, men også moralsk.

Moralsk bærekraftig.

Det er et sånt begrep som gjør litt vondt å si høyt. Men det jeg mener med det er
285 legitimiteten til velferdsmodellen - tror vi på den, mener vi den er rettfærdig?

Den svenske historikeren Alf W. Johansson skriver om en mentalitets-endring
290 som gjør at folk forholder seg til det sosiale hjelpeapparatet på en annen måte enn før. Han mener at vi som har en sterk velferdsmodell tidligere har hatt en sterk felles forståelse av viktigheten av arbeid: At det er derfor vi er her på jorda - en slags sosialdemokratisk og puritansk arv. Denne arven ble en slags taus kunnskap, og en forutsetning for de sosiale formene i samfunnet.

295 Det er denne forutsetningen - det at de fleste er skyldbevisste individer - som forvitret i Skandinavia allerede på 70-tallet. Det skriver Francis Sejersted i sitt verk Sosialdemokratiets tidsalder.

300 Det er i alle fall slik at så lenge velferdsmodellen hviler på en taus forutsetning

om at alle yter etter evne og mottar etter behov - så vil den også vakle i det øyeblikket det ene beinet svikter.

305 Da trenger vi klare spilleregler.

**

Vi bruker ofte slagordet «Alle skal med».

310

For meg er dette både et løfte - og et krav.

For det handler om at vi må stille krav til hverandre, forvente noe av hverandre, og det handler om at vi må stille opp for hverandre.

315

Dette snakker vi for lite om: At vi er en bevegelse, drevet av en sterk pliktfølelse, der vi forventer noe av hverandre. At alle i må bidra. Fordi alle trengs.

320

Det er sant økonomisk: Verdiskapingen avhenger av det. Og kanskje enda mer i årene som kommer. Når forholdstallene mellom antallet som står i arbeid, og antallet som trenger omsorg vil bli forskjøvet.

325

Det er også sant moralsk: Ingen liker gratispassasjerer. Vi må kunne stole på at alle som kan bidra, bidrar, for hvis vi begynner å lure på det, så gjør det noe med vår vilje til å dele. Vi deler så lenge vi opplever det som rettferdig.

330

Det er sant sosialt: At alle bidrar bringer oss sammen. Nå er dugnad noe enkelte av oss kanskje snakker mer om enn vi egentlig driver med det. Men alle har vel prøvd det minst én gang - og ja, når man står side om side og luker bedet, rydder fellesarealet, koster og fikser gjerder, så bringer den innsatsen oss sammen. Den skaper et fellesskap og medeierskap, gjør noe til vårt.

335

Det er også sant rent menneskelige. Vi blir ikke den beste utgaven av oss selv uten egeninnsats. Vi når ikke vårt eget potensial - og i så fall vil heller ikke lokalsamfunnet, byen vår, eller landet vårt nå sitt potensial.

Derfor er pliktene og egeninnsatsen viktig.

Jeg tror Johansson har rett i at den puritanske arbeidsplikten har forvitret som

idé. Dette er kanskje prisen vi betaler for å ha gått fra et samfunn der de fleste falt utenfor, og de få utnyttet vanlige folk, til et samfunn der vi har en bred middelklasse. Andre ting blir viktigere: Materiell velstand. Selvrealisering. Og det er fint.

345

Før han gikk bort sa Haakon Lie til Martin [Kolberg] at i gamle dager, da kunne Einar Gerhardsen gå inn på arbeidsplassen og si at denne gang gutter, så blir det bare 10 øre mer i lønn, og alle ville gitt ham applaus. «Nå gidder 'em faen ikke komme ned fra hytta for å stemme engang».

350

Det får meg også til å tenke på en karikatur av en foreldresamtale på en skole fra 1969. Der henvender foreldrene seg til barnet sitt og spør: Hva slags karakterer er dette?

355

I samme karikatur finnes det også en tegning av dagens klasserom. Der henvender foreldrene seg til læreren og spør: Hva slags karakterer er dette?

Det er kanskje dette som blir kalt «de stigende forventningers misnøye». I takt med at velferdsstaten har blitt større, har vi hele tiden forventet mer av den. Og kanskje dermed også forventet mindre av oss selv.

360

Det må vi slutte med.

Velferden vår er summen av det vi alle bidrar med.

365

Derfor må vi bidra mest mulig. Både økonomisk og sosialt.

Så må selvsagt også dele. Stille opp. Bidra for hverandre. Det er her arbeiderbevegelsen også skiller seg fra høyresiden: Vi stiller ikke bare krav, vi stiller også opp. Dét er den norske samfunnskontrakten.

370

Politikere flest liker best håndfaste saker: En bro her. En bygning der. Eller i det minste et forslag om endringer i lovverket, gjerne en straffeskjerpelse eller to. Å jobbe med holdninger eller verdier er ikke like lett å måle.

375

Jeg mener likevel veldig sterkt at noen av det viktigste vi gjør frem mot 2040, er å

380 jobbe med verdier. Med spillereglene for samfunnet vårt.

For det er ikke mulig å bygge et samfunn med pengebevilgninger alene. Vi må stå for noe i tillegg.

385 Plikter først, så rettigheter.

Samarbeid, ikke alenegang.

Særlig i årene som kommer når landet vårt står overfor stadig flere utfordringer.

390

Velferdssamfunnet er ganske komplekst. Til sammenligning kan vi ta den private veldedigheten. Veldedighet betyr å gi penger til formål vi liker og kan
395 kontrollere.

Velferd handler om å betale usett til felleskassa. Det er blant annet penger som blir brukt til å betale trygd og stønad til mennesker vi ikke kjenner. Da er det kanskje enda viktigere å vite at de vi betaler for er «en av oss».

400

Men så er spørsmålet - hva vil det si å være «en av oss»?

Jeg har aldri lurt på om jeg er norsk.

405 Jeg har aldri stilt spørsmål ved min tilhørighet.

Men jeg, og mange med meg, må leve med at andre stiller disse spørsmålene. Mange ganger har jeg tenkt at det hatet en kvinne som meg utsettes for, --- det er rart at det kalles fremmedfiendtlighet. Jeg er ikke fremmed. Jeg er født i Norge.
410 Store deler av mitt voksne liv har handlet om å stå til tjeneste for Norge. Når jeg en dag dør blir jeg gravlagt i Norge.

Det jeg utsettes for er ikke fremmedfiendtlig. Det er bare fiendtlig.

415 Dette illustrerer likevel hvordan hvem som er «vi» og hvem som er «de andre» har endret seg over tid - og at det avhenger av øyet som ser.

420 Det er en stor diskusjon i Europa om flerkulturelle samfunn truer velferdsstater, fordi det påstås at flerkulturelle samfunn ødelegger fundamentet i den nasjonale samfunnskontrakten: Nemlig tilliten.

425 Derfor kan vi ikke diskutere innvandring, integrering, et flerkulturelt samfunn, asyl- og flyktningpolitikk isolert fra velferdsstatens bærekraft og fremtid.

Her er de opplevede forholdene like viktige som de faktiske. Følelser er like virkelige for de som lever med de følelsene, som det fakta er. Akademikere i SV er blant dem som, med respekt å melde, har problemer med å forstå det. Derfor sier jeg det en gang til:

430

Følelser er like virkelige som fakta.

435 Bare fordi følelser ikke er noe du kan ta på, veie og måle, betyr ikke det at de ikke spiller en rolle. Her er en virkelighet for vår samtid som blir enda mer gjeldende for 2040: Vi må navigere i hverandres frykt.

Det er ikke det samme som å spille på frykt. Det er noe annet. Det skal jeg si mer om.

440 At det stilles moralske spørsmål omkring bærekraft og rettferdighet i møte med det flerkulturelle er ikke så rart. Og det er ikke bare de som «ikke har noen innvandrervenner», som stiler disse spørsmålene. Arbeidsinnvandrere som kom på 70-tallet - det første de gjorde var å jobbe. Og mange av dem har jobbet beinhardt i alle sine yrkesaktive år. De blir om mulig enda mer provosert over
445 asylsøkere som de da får inntrykk av «kommer hit og bare får ting». Det spiller ingen rolle om det er sant eller ikke at «de bare får ting» - de moralske spørsmålene er der, de finnes, de blir stilt - vi må besvare dem.

450 Dette må være en del av det svaret: At spillereglene må være like for alle.

At lave forventninger bare gjør folk og samfunn en bjørnetjeneste.

At alle mennesker har noe å tilføre samfunnet vårt på, vi bare må finne ut hvordan og hva som skal til.

455

**

460 Dette er noe jeg ofte har tenkt på: Vi kaller dem ressursvake. De som kommer
hit for eksempel som flyktninger, fordi de mangler ferdigheter i norsk, mangler
nettverk, og noen ganger også utdanning. Men dette er folk som altså har
maktet å forlate sin familie, sin kultur, det landet de kjenner, de vennene de
hadde, de luktene de kjente og språket de mestret, og de har klart å karre seg til
465 en helt annen ende av verden, over en rekke grensepasseringer, til en isbre opp i
nord.

Det er ingenting ressursvakt ved det. Det er grøvla ressurssterkt.

470 Det er ingen grunn til å ha lave forventninger.

Jovisst kan man trenge hjelp. Arbeidstrening. Utdanning. Helsehjelp.
Praksisplass. Men å se på flyktninger som gruppe, som noe vi skal forvente
mindre av, når de har klart mer enn de fleste av oss hadde orket, det tror jeg ikke
er så smart.

475 Ikke for de enkeltmenneskene det er snakk om. Og ikke for samfunnet vårt som
helhet.

480 Og her er mitt neste poeng: Menneskesyn er også politikk. Hvordan vi ser og
omtaler individer og grupper.

Bare spør Fremskrittspartiet.

485 Med politisk mot og historiske reformer klarte vi å få kvinner ut i arbeidslivet.
Det har hatt større betydning for norsk rikdom enn oljen. Og det har hatt større
betydning for kvinners frihet enn noe annet tiltak. Egne penger. Selvstendighet.
Dét er ekte frihet, det.

490 Norske kvinner har i dag en yrkesdeltagelse på 75 prosent. Det er skyhøyt over
snittet i Europa.

495 Differansen mellom europeiske kvinners yrkesdeltagelse, og norske kvinners
yrkesdeltagelse, utgjør verdien av hele oljeformuen vår, og enda litt til.

Vi må ha samme mål for vår integreringspolitikk:

500 Alle skal med.

Det er et løfte - og et krav.

505 Det er flere samfunnsmessige utfordringer knyttet til innvandring og et flerkulturelt samfunn. Det ene er den utfordringen som følger av manglende integrering og manglende oppfølging av mennesker som trenger vår støtte. Den andre handler om økt radikalisering, ekstremisme og voldelig islamisme.

510 Så er det den innvandringsfiendtlige delen av den offentlige samtalen, hverdagsrasismen og oppblomstringen av høyrepopulisme. Alle disse problemene får næring av hverandre.

515 Forutsetningen for å kunne møte begge disse utfordringene i sum, er at vi ikke overlater debatten og diskusjonen rundt problemene med integrering til de politiske kreftene som er mer interessert i å sanke stemmer på frykten enn på løsningene.

520 De partiene som kan tegne et bilde av Norge folk kjenner igjen, er de som vokser, som vinner valg, som får makt - og ansvar.

Derfor må også Arbeiderpartiet beskrive problemene med innvandring mer presist enn de som spiller på frykt.

525 Det er de som viser at de forstår problemene som får tillitt av velgerne til å løse de samme problemene.

530 Jeg har lært at den beste måten å forutse fremtida på er å forme den.

Derfor vil jeg også si noe mer om hvordan vi kan skape vekst og verdiskaping. Nå er vi på det rent økonomiske: Hvordan skal vi vokse? Bli sterkere? Mer konkurransedyktige?

Kortversjonen er denne: Vi må bruke offentlige penger mer målretta, vi må koble utdanning, forskning, teknologi, innovasjon og næringsliv.

540 Også her må vi starte med den norske modellen. Den er ikke bare grunnlaget for rettferdighet, den er også grunnlaget for vekst. Tillitten, tryggheten og trepartssamarbeidet som den bygger på er også en viktig forutsetning for verdiskaping.

545 Det gir et arbeidsliv som ikke bare er endringsvillig, men også endringskompetent.

Trygge mennesker våger mer, skaper mer og kan tåle å ta større risiko.

550 Vi ser jo også at det virker - vi er for eksempel på syvende plass på Legatum Prosperity index, på oversikten over land som er gode på entrepenørskap og muligheter. Og Verdensbanken rangerer Norge på sjette plass av 189 land, i hvor enkelt det er å være næringsdrivende.

555 Logikken er enkel: Skal du ta sats trenger du solid grunn under føttene dine.

Og solid grunn for flest mulig får vi når forskjellene i samfunnet er små.

560 Da trenger vi også sterke fagforeninger. Dette vil bli enda viktigere fremover - ikke minst i møte med nye arbeidsinnvandrere som er sårbare for utnyttning. Sosial dumping skader vekst, legger presse på lønns- og arbeidsvilkår generelt, og det tar knekken på mennesker som blir utsatt for det. Også i framtida trenger vi sterke fagforeninger for å gi sikkerhet og trygghet til flere.

**

565 Det skjer mye bra i norsk næringsliv. Vi sier ofte at vi har bedrifter i verdensklasse. Selskaper som ligger langt fremme internasjonalt på sine respektive områder. Det er riktig.

570 Men enda viktigere: Vi har mennesker i verdensklasse. Vi har mennesker med teknologisk kompetanse, faglige ferdigheter og løsninger som er ettertraktet verden over.

575 Så har norske selskaper, som Kongsberggruppen, Ulstein Group, Statoil, DNV-
GL, og mange flere, tatt lederroller internasjonalt. De har vært som industrielle
vugger for nyskapende teknologi. Løsninger som viser vei for resten av verden.

Ett eksempel er DNV-GL sin satsing innenfor flytende vindkraft, som flere
580 store oljeselskaper nå har startet samarbeid med. Flytende vindmøller blir
liggende side om side med oljeplattformer, og sørger for fornybar kraft i
produksjonen. Dette er verdensledende offshore-virksomhet, utviklet i Norge
på bakgrunn av norsk innovasjon, forskning og teknologi.

585 Det finnes flere eksempler på både tradisjonsrike selskaper og ferskere initiativ i
norsk næringsliv som spiller på lag med utdanningsinstitusjoner,
fremragendeforskningsmiljøer, næringsklynger og gründervirksomheter.

Slikt samarbeid er drevet av en innovasjonslyst hos både forskere, ansatte, ledere,
590 eiere og investorer.

Så hva trenger man politikere til da?

Jo, vi må styrke alle partene i slike samarbeid.

595 Vi må både styrke satsningen på fremragende forskning, og sørge for at
forskningspolitikken og næringspolitikken snakker samme språk. Altså - bidra
til en bedre koordinering av sterke forskningsmiljøer og ledende industri, sånn
at de drar gjensidig nytte av hverandre.

600 Jeg vil ha flere nobelprisvinnere som ekteparet Moser. At veien fra forskning og
innovasjon til lønnsomt næringsliv skal være kort - her i Norge.

Her må vi lære av fisken.

605 Alle er enige om at det er sløsing med ressurser å bare sende all fisken uforedlet
til utlandet. Det er litt det samme som med norske forskere. En unikt verdifull
råvare som vi må verdsette og foredle her hjemme, før vi sender den ut til glede
for hele verden og inntekt for hele Norge.

610 Skal vi lykkes med dette trenger vi mange som tør å ta sats og prøve. Hvis
konsekvensene ved feil blir for store, for deg, for familien din, for barna dine, vil

615 du ikke prøve. Grundere, tar ofte en stor risiko. Det må de gjøre. Men de trenger ikke risikere alt. Skal vi lykkes må de både skal ha armslag og lov til både å feile og lykkes og mulighet til satse på nytt.

Det har vi politikere et ansvar for å bidra til.

620 Da må vi ha et godt sikkerhetsnett i velferdsstaten og vi må ha spissede innovasjonstiltak som såkornfond, akselleratorprogrammer og pre-akselleratorprogrammer.

625 Vi må bidra til at nye, spennende initiativ overlever lenge nok til at de virkelig kan få testet seg på det kommersielle marked - nasjonalt og globalt.

For Norge som nasjon holder det ikke at hver enkelt bedrift har nok overskudd til å holde eget selskap gående. For alt vi er og alt vi vil være i fremtida, trenger vi store inntekter.

630

Da må vi se ut over Norge.

635 Gjennom vår historie har vi erfart at vår velstand bygges ved at noen utenfor landets grenser vil kjøpe det vi produserer - gjennom århundrer har vi solgt fisk, etterhvert maritime tjenester (shipping), gjødsel, så olje og gass, mineraler og tjenester. Millioner av kunder i hele verden har et forhold til selskaper som Telenor, Yara og Opera Software.

640 I 2040 skal det være flere selskaper som verden kjenner til og som stammer i fra Norge.

645 Vi skal også bli bedre i dette landet.

Én tredjedel av alle arbeidstakere i Norge jobber i offentlig sektor. Og ser vi på utgiftene deres så bruker de 430 milliarder kroner på innkjøp av blant annet varer og tjenester fra andre. Blant annet digital teknologi.

650 Det offentlige er en stor innkjøper. Hva gjør de for å få med små, spennende, nyskapende teknologiske miljøer? Hva gjør de for å bidra til kreativitet og nye

løsninger?

655 Her er det neste politiske poenget: Det er ikke bare en privat oppgave å gjøre nyskaping mulig ved å være kunde hos de som skaper nye nytt. Samfunnsansvaret er enda større hos det offentlige.

Det rommet må vi ta.

660

**

Allerede i 1974 sa Trygve Bratteli at «Miljøforstyrrelsene har etter hvert blitt så skremmende at det har utløst en økende aktivitet for å unngå dem.» Han fulgte
665 opp med å si at «Jeg tror mennesket har stor evne til å løse oppgaver når det er nødt til å finne en løsning».

Det er akkurat det som skjer. Utfordringene knyttet til klimakrisen er gjennomgripende og alvorlig. Samtidig tvinger det oss til å tenke nytt. Det kan
670 ligge mange muligheter i det. Ikke bare muligheter til faktisk å løse klimakrisen, men muligheter til å skape arbeidsplasser, industri og teknologi vi kan leve av i 2040, 2060, 2080.

Klimaspørsmålet må være førende for all politikk og danne en ramme rundt alle
675 beslutninger vi tar. Det gjelder for næringslivet både på kapital og investor-siden, og det gjelder fremtidige forretningsstrategier og satsninger. Stadig flere forbrukere, samarbeidspartnere og politikere krever det. I dette ligger også muligheter for økt lønnsomhet, et språk både politikere og næringsliv forstår.

680 Siv Jensen stod på denne talerstolen på tirsdag. Hun sa «Verden trenger hver eneste dråpe Norge råder over.»

Det fikk meg til å tenke på noe den amerikanske skuespilleren Groucho Marx en gang sa: «Hvorfor skal jeg ta hensyn til fremtidige generasjoner? Hva har de
685 gjort for meg?».

La meg si det slik: Om så den aller siste dråpen olje måtte bli tatt opp - så må vi likevel løse utfordringene når det gjelder behovet for fornybar energi, hensynet til klima, og nye industrier å leve av. Det er jo bare å forskyve problemet, å vente.

690

Far min jobbet i «olja». Jeg vet hvor mye norsk petroleumsnæring har hatt å si for arbeidsplasser og muligheter. Det har vært et teknologi- og kunnskapseventyr.

Arbeiderpartiet har ambisjoner på vegne av norsk petroleumsnæring.

Men vi har i tillegg utfordret dem på at de må redusere utslippene fra produksjon. Og vi ser at ansatte og lederne innenfor norsk olje og gass-industri er interessert i å bidra med kunnskap, erfaring og kompetanse for å få det til. Kunnskap om oljeplattformer brukes i fiskeoppdrett, boreteknologi i romfart og medisin, for å nevne noe. Norge kan bli ledende på noe verden virkelig trenger - grønn energi - om vi evner å omsette kunnskapene fra oljenæringen og vannkraften til nye grønne energiområder.

Og det er mange i offshore, olje- og gass-industrien som selv ønsker å ta i bruk ny og miljøvennlig teknologi.

Dette handler også om lønnsomhet. Sektoren sparer penger på slike løsninger.

Og det handler om politikk. En del av fremdriften er drevet frem politisk. Og jeg tror sektoren har lært, om ikke tidligere, så i alle fall i forbindelse med elektrifisering av Utsirahøyden, at vi puster dem i nakken hvis de ikke jobber systematisk med dette.

For å virkelig kunne bruke alle de mulighetene som finnes i framtida - så er det en viktig ressurs til vi må investere i.

Det er våre egne borgere.

For Arbeiderpartiet er det viktig at vi alltid bidrar til å løfte elevene - at vi aldri senker ambisjonene på elevenes vegne.

For mange gjennomfører ungdomsskolen uten å kunne lese og skrive skikkelig. Frafallet fra videregående er høyt. Ikke alle får et godt nok grunnlag til å fullføre et utdanningsløp som kan gi dem fotfeste i et omskiftelig arbeidsliv. Det holder

ikke.

735 For at disse barna skal kunne leve frie liv som voksne, og for at landet vårt skal
stå sterkest mulig i møte med framtida, må de få tettere oppfølging, tidligere i
skoleløpet. Slik at alle fullfører og består.

740 Vi kan ikke tolerere et nytt klasseskiller, der gutter, særlig gutter med
innvandrerbakgrunn, blir gitt opp i skoleløpet. Dette er de som er
overrepresentert blant de som ikke fullfører. Alle må få tilpassa opplæring, slik
at de lander på beina.

Fellesskolen har noen mangler.

745 Samtidig er det nettopp fellesskolen som er svaret.

En god fellesskole er en skole der du uansett bakgrunn, uansett hvilke
forutsetninger du har, kan lære - og lære bort, forstå både ligninger og livet.
Dette er i motsetning til en segregert skole, der de såkalt «flinke» går i én
gruppe og de som strever mer i går i en annen. Det er politikere som
750 argumenterer for dette - for ordninger med nivådeling av elevene. Påstanden er
at de da kan få mer tilpasset undervisning. Virkeligheten er at det vil kunne
sementere barnas utvikling: De som blir fortalt at de er flinke til å lære, lærer
mer, og de som blir fortalt at de trenger mer støtte, de tror ikke helt på seg selv.

755 Her finnes det mye forskning. Jeg begrenser meg til amerikanske Jo Boaler, som
har gjennomgått matematikkundervisningen til flere hundre elever for å finne
ut hvem som lærte mest. Svaret var enkelt: De klassene som var sammensatte,
med ulike elever på ulike nivåer, der elevene i tillegg fikk i oppdrag å hjelpe
hverandre - det var skolene der elevene lærte mer. Alle elevene. Uansett nivå.
760 Lærte mer.

Noen kaller dette «klassekamerateteffekten». Det er den norske modellen i
miniatyr: Vi trenger hverandre, vi hjelper hverandre, og alle kommer sterkere ut
av det.
765

Barn er født nysgjerrige.

Det gnistrer i øynene deres når de sitter der, på første skolebenk, på første

770 skoledag. Det finnes ingen større oppgave enn å bevare dette lyset i øynene deres. Denne lysten etter å lære. For dette er det vi skal leve av i fremtida: Evnen til å stille spørsmålene vi i dag ikke klarer å stille. Viljen til å oppsøke de usannsynlige svarene. Nysgjerrigheten og drivkraften til våre barn og deres barn.

775 Og i motsetning til en del av det vi lener oss på i dag så er nysgjerrighet en fornybar ressurs. Jo mer vi bruker den, jo mer blir det av den.

**

780 Dette er noe av bildet frem mot 2040.

Samtidig vet vi, at uventede hendelser vil inntreffe. Nye oppfinnelser vil gjøre gamle sannheter usanne.

785 Vi kan bli nødt til å kaste virkemidler vi med brask og bram har lansert.

Sånn må det være.

790 Ingenting er bestandig. Særlig ikke når det er sterke krefter som trekker i en annen retning enn oss.

Dette står også på spill nå, denne høsten. At byene, som vokser, skal oppleve en vekst som alle kan ta del i og nyte godt av. At vi ser potensialet i distriktene våre.

795 Dette avhenger blant annet av hvem som styrer i kommunene og fylkene.

Det er bare hvis vi er pragmatiske og tilpasningsdyktige i spørsmål om virkemidler at verdiene våre kan overleve. Plikter først, så rettigheter. Samarbeid, ikke alenegang. De verdiene som har gjort oss til verdens beste land å bo i.

800 Et land der jenter og gutter skal ha samme muligheter, ikke bli begrenset på grunn av sitt kjønn.

Et land der avstanden mellom fattig og rik ikke er en uoverstigelig avgrunn

805 Et land der en mann fra Oslo Vest og en datter av fremmedarbeidere kan bli leder og nestleder i samme parti.

810 Fra Arbeiderpartiet, fra vår historiske tradisjon, frem mot 2040 og inn i
evigheten - så er dette vårt løfte og vårt krav: At alle skal med.

Takk for oppmerksomheten.

815

Kilde

www.ap.no

Emner

Arbeiderbevegelsen, Arbeiderpartiet, Foredrag, Partipolitikk, Solidaritet, Sosialisme

820

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/et-lofte-og-et-krav-alle-skal-med>

825

830

835

840

845